

jaarverslag 2009
amsterdams
historisch
museum

De sprekers bij de opening van de expositie *Old Masters of Amsterdam*: wethouder Carolien Gehrels, Wim Pijbes, directeur van het Rijksmuseum, en Paul Spies.



voorwoord van de voorzitter van de raad van toezicht

Het jaar 2009 was in vele opzichten een nieuwe start voor het Amsterdams Historisch Museum en Museum Willet-Holthuysen. Per 1 januari van dat jaar ging de exploitatie van deze gemeentelijke musea over naar een zelfstandige stichting, de Stichting Amsterdams Historisch Museum, geleid door een directeur-bestuurder, die terzijde wordt gestaan door een Raad van Toezicht. De eerste activiteit van deze Raad van Toezicht was het aantrekken van een directeur-bestuurder, aangezien directeur Pauline Kruseman na ruim zeventien succesvolle jaren de pensioengerechtigde leeftijd had bereikt.

Eveneens per 1 januari trad de nieuwe directeur aan, Paul Spies, tot die datum oprichter-directeur van kunsthistorisch advies- en organisatiebureau D'ARTS.

Voor u ligt het eerste jaarverslag van zijn hand, dat de sfeer ademt van ambitie, ondernemerszin en innovatie. Het gerenommeerde Amsterdams Historisch Museum staat aan de vooravond van een ingrijpende vernieuwing. De start daarvan was al ingezet door Kruseman, die in haar laatste jaren bij het museum zorgdroeg voor de verzelfstandiging en de afspraken met de gemeente voor een nieuw depot. Bovendien vroeg zij met succes financiële steun aan bij de Bankgiro Loterij voor de herinrichting van de vaste opstelling.

Het was aan de nieuwe directeur om handen en voeten te geven aan een verzelfstandigd en vernieuwd museum. Met enthousiasme is hij

direct aan de slag gegaan om de organisatie voor te bereiden op de vele deelprojecten waaruit de vernieuwing zal bestaan: een nieuw entreegebied, een andere routing door het gebouw, een herinrichting bestaande uit drie componenten (een *short tour*, een 'verdieping' en een kindermuseum), het museum op het web, een verbeterd Museum Willet-Holthuysen, aanwezigheid in de Amsterdamse buurten etc. etc.

De ambitie is om deze projecten voornamelijk met het eigen, ervaren personeel te realiseren. Daartoe is wel een verandering tot projectorganisatie nodig, die in 2009 de proeffase is ingegaan. De nieuwe directeur heeft bij het management, het personeel en de ondernemingsraad zeer veel welwillendheid ervaren ten aanzien van de voorgestelde vernieuwingen. Ook de Raad van Toezicht heeft veel vertrouwen in de plannen, zeker aangezien het resultaat van 2009 niets te wensen overliet. Ondanks de nieuwe, bijkomende taken zijn in 2009 alle reguliere werkzaamheden verricht en zijn de voorgenomen projecten gerealiseerd. Ook het financiële en commerciële resultaat mag er zijn: de kosten zijn in de hand gehouden en de inkomsten uit kaartverkoop waren aanzienlijk hoger dan begroot. Het Amsterdams Historisch Museum scoorde, ondanks de kredietcrisis en de dip in de toeristenmarkt, toch 11% meer bezoekers dan in het jaar ervoor. En Museum Willet-Holthuysen ontving zelfs 18% meer bezoekers! Er is - over de hele linie gezien - reeds in 2009 een hernieuwde vitaliteit waarneembaar in het AHM, zowel bij de medewerkers als in de publieksgebieden, hetgeen nu al een imagoverfrissing tot gevolg heeft gehad.

Of de komende jaren financieel-economisch net zo succesvol zullen zijn, valt nog te bezien. In het kader van de aanstaande 'heroverwegingen' klinken geluiden door die ook stevige bezuinigingen op overheidsuitgaven aan de cultuur aankondigen. Indien deze inderdaad worden doorgevoerd en ook het Amsterdams Historisch Museum zouden treffen, zou het met verve ingezette en hoognodige vernieuwingsproces flink gefrustreerd kunnen worden. De Raad van Toezicht pleit daarom voor de instandhouding van het huidige niveau aan overheidssteun voor culturele instellingen, zodat het Amsterdamse Historisch Museum en Museum Willet-Holthuysen hun maatschappelijke (educatieve) en economische (toeristische) functie kunnen uitbouwen en daarmee de stad en haar bewoners verder kan helpen bij behoud van haar cultureel erfgoed, sociale vernieuwing en herstel van de toeristische markt.

Henk Brouwer, voorzitter Raad van Toezicht van de Stichting Amsterdams Historisch Museum en Museum Willet-Holthuysen

inleiding jaarverslag 2009

Het Amsterdams Historisch Museum heeft een reputatie hoog te houden. Toen het museum in 1975 in het voormalige Burgerweeshuis opende, was het een sensatie: een schitterend gerestaureerd gebouwencomplex was geschikt gemaakt voor een ongekend omvangrijk stadsmuseum. De ruim 20 zalen waren gevuld met een fantastische collectie kunst en historische voorwerpen en met ongekend veel informatie. Spectaculair waren de vrij toegankelijke onderdelen als de binnenplaatsen, de Regentenkamer en een straat met topstukken uit de zeventiende eeuw, de Schuttersgalerij. In de 35 jaar die sindsdien zijn verlopen, is de tijd en is ook de mens veranderd: de bezoeker heeft minder tijd en zapt. Het eindeloze chronologische lint door het labyrintische gebouw heeft daarom zijn langste tijd gehad. Ondanks de verschillende, tussentijds vernieuwde onderdelen kantelt de vaste opstelling langzamerhand naar een gedateerde uitstraling. De bezoeker wordt overdonderd met een overvloed aan teksten. Het verhaal van de stad moet eigentijds worden verteld. Met een mix van oude en nieuwe media zal de bezoeker worden verleid actief te kijken en te luisteren. Ook de opzet en uitstraling van de permanente inrichting zal eigentijds moeten worden.

Als we die veranderingen stapsgewijze in de komende jaren voorbereiden en uitvoeren, zijn we nog op tijd en hoeft het museum niet dicht. Maar dan moet er wel een doordacht masterplan liggen. In de loop van 2009 zijn daartoe stappen genomen. De nieuwe missie is geformuleerd, de kernwaarden zijn geduid, de hoofdthema's zijn vastgesteld,

het concept voor de eerste fase van de herinrichting (de *short tour*) is uitgedacht en het onderzoek naar de nieuwe logistiek (routing) en thematisering van de totale herinrichting van het museum is opgepakt.

Om een begin te maken met de verschillende onderdelen van de vernieuwing heeft het management team op 16 maart 2009 een eerste 'heidedag' (in dit geval in een zaaltje in het voormalige Wilhelminagasthuis) gehouden. Toen zijn de doelstellingen (missie, kernwaarden, hoofdthema's etc.) van het Amsterdams Historisch Museum geformuleerd en is de gewenste positionering veel duidelijker geworden. In de loop van het jaar is ook een begin gemaakt met de waardebeoordeling die nodig is voor het vaststellen van de mogelijkheden en doelstellingen van Museum Willet-Holthuysen.

De nieuwe missie van het Amsterdams Historisch Museum luidt voortaan: *Het Amsterdams Historisch Museum brengt de geschiedenis van de stad tot leven voor een zo groot en divers mogelijk publiek. Het AHM daagt bewoners en bezoekers uit om hun relatie tot de stad te verdiepen.*

De vijf kernwaarden die wij aan het museum koppelen, zijn:

1. gezaghebbend: van hoge kwaliteit, betrouwbaar, verrijkend en spraakmakend;
2. duidend: verhalend, begrijpelijk en ontsluitend;
3. toegankelijk: uitnodigend, invoelbaar, verbeeldend, creatief, geestig en prikkelend;

4. participatief: plek voor ervaring en dialoog, interactief en zelfreflectief;
5. bindend: ontmoetingsplaats, geëngageerd en betrokken.

In de loop van het voorjaar vond er een aantal keren een aantal sessies plaats onder leiding van Felix Rottenberg over de eerste fase van de herinrichting, een *short tour*. Tot de personen die zich bogen over het inhoudelijke concept van deze laagdrempelige afdeling met een overzicht van de hoogte- en dieptepunten van de Amsterdamse geschiedenis, behoorden o.a. Job Cohen, Wim Pijbes en Nelleke Noordervliet. Voor de *short tour*, getiteld *Amsterdam in close up*, werden vier overkoepelende thema's vastgesteld, die tezamen karakteristiek zijn voor Amsterdam:

- vrijdenkerij
- creativiteit
- burgerschap
- ondernemersmentaliteit.

Behalve dat deze thema's de leidraad vormen voor het chronologische verhaal van *Amsterdam in close up*, zullen zij ook de halfjaarthema's voor de programmering van de komende jaren zijn. Zij bepaalden zo sterk de gedachten in 2009 dat deze thema's ook als uitgangspunt zijn genomen voor de indeling van dit jaarverslag. De beschrijving van de werkzaamheden van vier afdelingen in 2009 zijn in het jaarverslag gekoppeld aan vier hoofdstukken, elk gewijd aan een van de genoemde thema's:

- vrijdenkerij: afdeling presentatie
- creativiteit: afdeling collectie
- burgerschap: afdeling educatie en outreach
- ondernemersmentaliteit: afdeling marketing en communicatie.

En omdat 2009 vooral het jaar van plannenmakerij was, zijn de hoofden van de betreffende afdelingen door Koen Kleijn ondervraagd over hun opvattingen, ideeën en ambities. Hun verhaal is vevat in interviews die de verschillende hoofdstukken inleiden. Overigens doet een dergelijke opzet onvoldoende recht aan de bijzondere prestaties en betrokkenheid van de andere afdelingen, onder andere de facilitaire afdeling onder leiding van

Peter Jacobs, de afdeling e-culture onder leiding van Marijke Oosterbroek en de afdeling financiën onder leiding van Ellen van de Laar.





vrijdenken

Interview met Kees Zandvliet

hoofd presentatie

Waar we in dit museum allereerst aan moeten gaan werken is de modernisering van de opstelling. De huidige inrichting heeft namelijk zijn langste tijd gehad - als vorm en ook als idee dat je één lang parcours afloopt van de middeleeuwen tot nu. Je gaat er ergens in en je komt aan het eind ergens uit. Zo is het opgezet, maar dat leidt bij de bezoekers tot uitputting en afhaken. Bovendien is dit een problematisch pand. Het is een prachtig monument. Dat is aantrekkelijk, maar je mag bouwkundig niks en het gebouw straalt uit dat het hier vooral over 'voorgoed voorbij verleden' gaat. Kloosters en weeshuizen zijn bovendien een beetje gevangenisachtige gebouwen; met de rug naar de buitenwereld gekeerd. Wat heeft museale ruimte nodig? Openheid en volume. Een ruimtelijk gevoel. Dat is bij ons een van de belangrijkste opgaven: hoe vormen wij die lintworm om tot iets met grandeur?

Kees Zandvliet in
Ruigoord.

Tegelijkertijd moeten wij ons afvragen wat wij dan inhoudelijk gaan doen. Veel historische musea willen bezoekers door de historische sensatie in contact brengen met mensen uit het verleden. Maar dat gebeurt zelden, omdat historische musea vaak gesloten zijn in hun observatie, en de spullen liggen er properig en doods bij. Dat 'historisch' moet dus verdwijnen, die naamsverandering willen we sowieso. Ik ben helemaal vóór 'historisch', maar als zo'n etiket van honderd jaar geleden is en als daarmee wordt bepaald wat het museum is qua imago, namelijk 'voorgoed voorbij', dan moet je dat gewoon niet meer hanteren.

Voor mij is het eerste onderdeel van de herinrichting dat we aan het ontwikkelen zijn, *Amsterdam in close up*, een korte introductie over de hoogte- en dieptepunten van de Amsterdamse geschiedenis. Die moet je eerst achter de rug hebben, dan krijg je een helder beeld van waar je verder naar toe wilt. Bovendien blijkt de gemiddelde bezoeker maar drie kwartier voor ons museum over te hebben. Dan moet je iets bondigs aanbieden

en vooral sterke dingen laten zien. Het verschil tussen hoge en lage cultuur, dat gaat niet meer werken. Geschiedenis is, ook als het over lang geleden gaat, een dynamisch proces, dus je dient voor de bezoeker altijd op de actualiteit aan te sluiten. Wij zeggen: voor de eenmalige bezoeker, die *Amsterdam in close up* doet, is de chronologie de belangrijkste leidraad. Die moeten we er dus in brengen. Bij de rest van de herinrichting die daar op volgt, *De Verdieping*, kan de geografie een belangrijke rol spelen. Wij zijn bij het nadenken over het concept van *De Verdieping* uitgegaan van een geografische driedeling: de stad en de regio, de stad als hoofdstad, de stad en de wereld. Daarmee positioneert het museum zichzelf als een kosmopolitisch instituut in het hart van de stad. En als we het over de geschiedenis hebben en wat we daarvan willen overbrengen, dan hebben we vier noties voorgesteld: creativiteit, burgerschap, ondernemerschap en vrijdenkerij. Dat lijkt ons de relevante mix van wat Amsterdam is en was, in heden en verleden. Een stellingname die bovendien interessante discussies kan opleveren.

Ingrepen in de bestaande situatie mogen en moeten. De Schuttersgalerij, bijvoorbeeld, was als idee fantastisch - de museumwereld moest gedemocratiseerd worden, een open toegang hebben, gratis zijn - en dat moet je vooral zo houden. Maar dat hoeft niet te betekenen dat je tot in de eeuwigheid alleen maar 17^{de}-eeuwse groepsportretten toont. Als eerste indruk is het juist belangrijk dat daar de bezoeker ziet dat het museum gaat over toen èn nu. Dus daar willen wij de 17^{de} eeuw monumentaal laten contrasteren met het zeer nabije verleden.

Waar we ons, volgens mij, vooral op moeten gaan richten, is een museum dat vragen zal oproepen, in plaats van - zoals vroeger - een museum dat een statische geschiedenis, een bevestigend beeld, toont. Als stads-museum kun je natuurlijk kiezen voor een homogene groepsbenadering: wij, als nostalgische club liefhebbers van Oud-Amsterdam, maken het historische museum voor Amsterdam. Dan maak je een heel gesloten en dus niet kosmopolitisch en open museum. In de 19de eeuw kon je nog gewoon zeggen: dít is het kennis- en waardenpakket, heb je dat verworven, dan sta je aan de top van de piramide, klaar. Maar iedereen heeft vandaag specifieke kennis in huis en zijn eigen maatschappelijke oriëntatie. Het museum heeft als instituut ontzettend veel gezag, en dat moet je absoluut niet kwijtraken, maar tegelijkertijd heb je de positie om de nieuwsgierigheid van de bezoeker te prikkelen, hem te confronteren met vragen. Dan geef je mensen de gelegenheid kennis te maken met andere vormen van denken. De positie van het museum is steeds meer vergelijkbaar met die van een onderwijzer. Een onderwijzer was vroeger een absolute autoriteit, maar de goede onderwijzer van nu is een gezaghebbende coach. Hij heeft zeker gezag, en dat moet hij ook houden, maar tegelijkertijd moet hij de leerlingen inspireren en prikkelen.

In zekere zin hebben musea niet zo'n hoge drempel. Het is heel gewoon voor veel mensen, zeker als ze in het buitenland zijn, om naar een museum te gaan. Je loopt er vrij makkelijk binnen. Je bent toeschouwer, er wordt je ook niet zo snel wat opgedrongen. Maar mensen interesseren zich vooral voor het onbekende vanuit het bekende. Je moet eerst een logisch contact kunnen maken, dán is je nieuwsgierigheid gewekt, dan kun je verder. Dat contact ligt in je eigen tijd. Maar voor de in de Jordaan geboren Amsterdammer, die nu in Purmerend woont, is dat een ander contactpunt dan voor de Antilliaanse Amsterdammer. De Russische toerist heeft een notie van Peter de Grote, misschien, maar ook een notie over het communisme. Je moet proberen van die contactpunten gebruik te maken om - want dat is het toch uiteindelijk ook - mensen te emanciperen. Het is een interessant en lastig punt: het museum is een maatschappelijke instelling, en dus maatschappelijk geëngageerd. Daar speelt de politiek ook een rol in, maar tegelijkertijd ben je niet een verlengstuk van de politiek. Dat gaat niet werken. Je moet je eigen koers varen.

Ik vind echt dat dit museum zich nog te veel voordoet als het 'buurtmuseum' van de stad, en veel te weinig als een breed, op de wereld georiënteerd museum. In de acquisitie had het museum bijvoorbeeld in de afgelopen jaren een veel te klein budget en daarom werd meestal, als het om cruciale voorwerpen ging, vaak achter het net gevestigd. Ik noem maar wat: toen het beschilderde deksel van het klavecimbel, speciaal voor het Amsterdamse stadhuis gemaakt in het begin van de 17^{de} eeuw, op de markt kwam, kon alleen het Rijksmuseum het zich permitteren om het aan te kopen, maar het hoort natuurlijk eigenlijk hier. En men is hier ook te snel tevreden met *second best*, maar je moet geen *second best* Karel Appel willen, je moet gaan voor *the best*.

Daarom *De Nachtwacht* terughalen? Nou... je moet in elk geval niet zeggen 'dat je hier al een Rembrandt hebt' en het daarbij laten. De Rembrandt, die we tonen, hoort in een fantastisch ensemble van anatomische lessen, dus die kun je niet in *Amsterdam in close up* opnemen. Bovendien is het maar het fragment van een schilderij dat voor driekwart is verbrand! Dat is Rembrandt *second best*, dus wat echt 'vrijdenkerij' zou zijn, is tegen het Rijksmuseum zeggen: "Sorry, Amsterdam heeft jullie tien van haar beste stukken geleend, ze willen er nu graag eentje terug!"

vrijdenken in het jaar tweeduizendnegen

Affiche voor de
expositie *Old Masters of Amsterdam*,
ontwerp Studio
Berry Slok.



Old Masters of Amsterdam

Op 5 maart werd door wethouder Carolien Gehrels de expositie *Old Masters of Amsterdam* geopend, een op het eerste oog traditioneel onderwerp, maar dan in een verrassend jasje gestoken. Centraal stond de schilderijenverzameling van de stad Amsterdam. Met name de herkomstgeschiedenis van deze onvoorstelbaar rijke stadscollectie werd in de expositie belicht. Te zien waren zo'n 70 meesterwerken, grotendeels afkomstig uit de eigen collectie, maar aangevuld met enkele belangrijke 'bruiklenen' van het Rijksmuseum. Nou ja, bruiklenen: in het Rijksmuseum wordt al sinds 1885 een belangrijk deel van de Amsterdamse stadscollectie getoond, waaronder *De Nachtwacht* en *Het Joodse Bruidje* van Rembrandt en *De brieflezende vrouw* van Vermeer. Niet deze nationale iconen werden voor *Old Masters of Amsterdam* 'teruggelend', maar wel enkele andere stukken die het verhaal van de herkomst van de stadscollectie illustreren, een herkomstgeschiedenis die intrigerend en typisch Amsterdams is. Veel stukken zijn afkomstig uit de burgerlijke instellingen die na de Alteratie van 1578 werden opgericht: schutterijen, armenhuizen, weeshuizen, ziekenhuizen etc. De schutters, regenten en regentessen van deze organisaties bestelden bij de beste schilders van de Gouden Eeuw groepsportretten en stichtelijke voorstellingen. In de expositie *Old Masters of Amsterdam* werden twee oorspronkelijke situaties nagebootst: een doelenzaal en een regentenkamer. Nadat in de 18^{de} en 19^{de} eeuw deze instellingen waren opgeheven, werden deze rijke zalen ontmanteld en vervielen de prach-

tige kunstwerken aan de stad. Eigenlijk wist de stad zich nauwelijks raad met deze luxe. In de expositie werd dat getoond door middel van de nabootsing van een kamer in het voormalige stadhuis aan de Oudezijds Voorburgwal: overal rond de ambtelijke bureaus staan en hangen voorwerpen die een belangrijk museum waardig zijn. De stadscollectie werd in de loop van de 19^{de} eeuw verder verrijkt dankzij de legaten van voorname verzamelaars en de inspanningen van actieve burgers die stedelijk erfgoed voor de stadscollectie behouden wilden zien. Deze personen hadden een 'Amsterdams kunstmuseum' in het vizier, van-

daar dat hun bijdragen in het tweede gedeelte van de expositie werden getoond in klassieke museumzaaltjes. In feite werd door conservator Norbert Middelkoop en vormgever Jowa al gedurfd geëxperimenteerd voor de toekomstige inrichting van het Amsterdams Museum. Want hoe gaat een historisch museum met zijn Oude Meesters om? Moet je die geheel in hun waarde laten door ze in kale kabinetten tegen een neutrale achtergrond te tonen, of komen ze ook als kunstwerken voldoende tot hun recht in een nabootsing van de oorspronkelijke situatie? Het algemene oordeel was dat de reconstructie



Reconstructie van
de regentenkamer
van het voormalige
Leprozenhuis in de
expositie *Old Masters of Amsterdam*.

ties van de schutterszaal, regentenkamer en het ambtelijke kantoor zeer geslaagd waren, ook wat betreft het tonen van de kunsthistorische meesterwerken. Na afloop van de expositie werd door menigeen met pijn in het hart toegezien hoe deze zeer tot de verbeelding sprekende entourages weer werden ontmanteld.

Affiche van de expositie Theater na Tomaat, ontwerp Bockting Ontwerpers.

Beelden op de binnenplaatsen

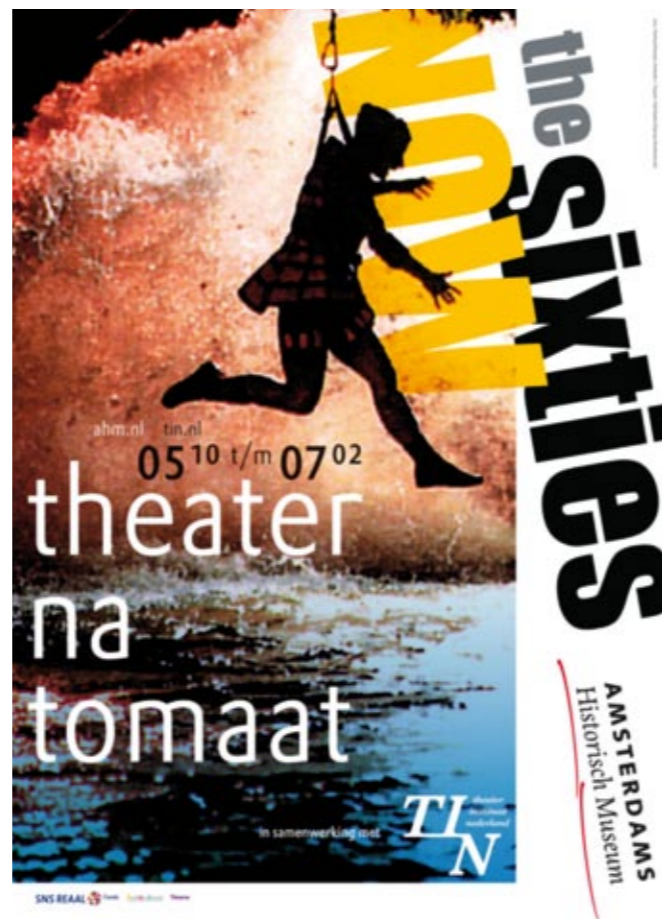
Op de binnenplaatsen werd geëxperimenteerd met beeldtentoonstellingen. In samenwerking met het Amsterdams Beeldhouwers Kollektief werd de prachtige, maar enigszins weerbarstige Meisjesbinnenplaats tot tweemaal toe verlevendigd met beeldenpresentaties. De eerste expositie werd geopend op 19 mei en bestond uit werken van Alinda Ottens, Katrien Vogel en Marianne van der Kooij, met als motto *Spelen met Beelden*. De tweede, die 14 juli opende, bestond uit enkele werken van Wim Bakker en Leo van den Bos en droeg als titel *Beeldgebouwen*. De presentaties hadden het beoogde effect: veel bezoekers van de schuttersgalerij (ruim 526.000 in 2009, een absoluut record) werden zo verleid om de Meisjesbinnenplaats te betreden en zich daarmee in de richting van de hoofdingang te bewegen!

The Sixties Now!

In 2009 werd in het Amsterdams Historisch Museum onder de noemer *The Sixties Now!* uitgebreid stilgestaan bij enkele van de vele 'revolutinaire' gebeurtenissen die zich veertig jaar daarvoor in de stad hadden voltrokken. De eerste presentatie in het museum over het legendarische jaar 1969 werd geopend op 12 mei: op die dag werd de expositie met foto's van Paul van Riel over de Maagdenhuisbezetting luister bijgezet door de overhandiging van het eerste exemplaar van zijn boek aan auteur Harry Mulisch, die destijds een solidariteitsbezoekje had gebracht aan de bezetters in het Maagdenhuis.

Vervolgens openden op 4 oktober tegelijkertijd de exposities *Theater na Tomaat* en *Ruigoord, vrijhaven voor kunstenaars*. De expositie *Theater na Tomaat* werd opgezet in nauwe samenwerking met het Theaterinstituut Nederland (TIN), dat na haar recente verhuizing van de Herengracht

niet meer over een eigen expositieruimte beschikt. De aanleiding van de expositie was de zogenaamde 'Aktie Tomaat', die op 9 oktober 1969 in de Amsterdamse Stadsschouwburg plaatsgreep tijdens een voorstelling van het gerenommeerde toneelgezelschap De Nederlandse Comedie. Vanuit het publiek werden er enkele tomaten gegooid naar de acteurs



en daarmee werd een revolutie in de Nederlandse theaterwereld ontkend. Vanaf dat moment kregen nieuwe initiatieven en jonge theatermakers ruim baan om het vastgeroeste toneelklimaat te vernieuwen. Uit deze omwenteling kwamen onder andere het Werktheater, Dogtroep en Mickery voort. Ook moderne gezelschappen als de Toneelgroep Amsterdam en Made in Da Shade/Cosmic zijn nog steeds schatplichtig aan de doorbraak van 1969. Ontwerpster Tatjana van Walsum en conservator Annemarie den Dekker bedachten een onconventionele vormgeving die de vernieuwingen in de theaterwereld sinds Aktie Tomaat symboliseerde. Dankzij de talloze fragmenten van theatershows was het levendigheid alom op de benedenverdieping van de expositievlugel.

Op de bovenverdieping was het niet minder levendig. Hier werden in een ellipsvormige opstelling 34 portretten getoond die Hennie van der Vegt maakte van prominente 'Ruigoorders'. Ruigoord werd in 1969 bezet door een groep kunstenaars, die daarmee het verlaten dorpje redde tegen de oprukkende industrie in het westelijk havengebied. Sindsdien is het een centrum gebleven van eigenzinnige personages, die er ateliers en alternatieve bijeenkomsten houden en zich met succes blijven verzetten tegen de afbraak van de inmiddels legendarische kunstenaarsenclave. Mary Benjamins maakte voor de expositie filmportretten van enkelen van hen, die werden vertoond in een centrale installatie, ontworpen door Ruigoord-kunstenaar Popke Bakker. Conservator Annemarie de Wildt was de samensteller van deze expositie. De opening van de expositie was een spetterende vertoning, in eerste instantie dankzij het Amsterdams Ballon Gezelschap dat onder de ritmische klanken van de massaal aanwezige Ruigoorders vanaf de Meisjesbinnenplaats een omvangrijke ballon in de lucht liet verdwijnen - een typische jaren '60 happening -, en vervolgens dankzij zanger-gitarist Armand, die een paar ouderwetse protestsongs ten gehore bracht.

Op 16 december werd de manifestatie *The Sixties Now!* afgesloten met de opening van de expositie van de naaktportretten, gemaakt door Aat Velthoen, van twee 'helden van de sixties' op leeftijd, Simon Vinkenooog en Robert Jasper Grootvelt, die beiden in 2009 zijn overleden.

De blik verruimd

Tenslotte nog een heel andere vorm van vrijdenken: op 28 september deed directeur Paul Spies een 'job swap' met de directeur van Amsterdam Topstad, Mark de Kruijk. Op deze manier legde hij contact met onder andere het Amsterdam Expat Centre. Mark de Kruijk heeft diezelfde dag verschillende personen en vergaderingen binnen het AHM van advies voorzien. Het staat het personeel van het museum vrij dit voorbeeld te volgen, zodat de blik verruimd wordt en de inspiratie voor de toekomstige innovaties binnenstroomt.

De laatste Palet Willet

Bij het uitpakken van de beelden in de tuin in het voorjaar van 2009 ging officieel de laatste editie van *Palet Willet* in Museum Willet-Holthuysen van start. Vanaf 1997 was dit de jaarlijks terugkerende tentoonstelling over de gevarieerde verzameling schilderijen, kunstvoorwerpen en boeken van Abraham Willet (1825-1888). Deze editie toonde onder meer fragiel Venetiaans glaswerk - één van de mooiste collecties op dit gebied in Nederland -, Duits pronkzilver en bronzen beelden, verworven door de Willets tijdens hun reizen naar Italië. Daarnaast waren er beschilderd Delfts aardewerk, alsmede kunstig gesneden ivoeren snijwerk en fraai ingelegde horloges te zien. Willets boekenkast toonde een schat aan prachtbanden.

Door analyse van de bezoekerscijfers is gebleken dat exposities in Museum Willet-Holthuysen nauwelijks extra bezoekers trekken; de ruim 50.000 toeristen die het huis in 2009 bezochten, waren vooral geïnteresseerd in een kijkje achter de gevel van een kapitaal grachtenpand. Daarom zullen in de komende jaren geen tijdelijke exposities meer worden georganiseerd in het museum. Wel komt begin 2010 in de expositiezalen een permanente expositie over het verzamelaarschap van Abraham Willet en Louisa Holthuysen, zodat de nieuwsgierige bezoekers van het pand uitleg krijgen over de fascinerende geschiedenis van de bewoners die het huis met kunstcollectie in 1895 aan de stad Amsterdam schonken.



creativiteit

Interview met Gusta Reichwein

hoofd collectie

Als schatbewaarder voel ik me enorm bevoorrecht dat ik dagelijks aan de voorwerpen uit de collectie van de stad Amsterdam mag komen. En ik heb ervaren dat als je dat voorrecht met anderen deelt er heel veel energie en creativiteit vrij komt. Dat hebben we in de afgelopen jaren ondervonden in de samenwerking met de vrijwilligers. Een ander mooi voorbeeld is de samenwerking met Atelier Ted Noten.

In de zomer van 2009 vroeg ik Noten of hij een troffel voor de eerstesteenlegging van het nieuwe depot wilde maken. Behalve dat hij een vooraanstaand *Dutch designer* is, met zijn atelier in Amsterdam Oud West, vermeldt zijn CV dat hij ooit als metselaar is begonnen. Hij reageerde spontaan en ging meteen aan de slag nadat hij onze collectie troffels in het museumdepot en in de tentoonstelling had bekeken, waaronder de troffel waarmee de eerste steen voor de bouw van het stadhuis op de Dam. Noten was onder de indruk van het vakmanschap van zijn voorgangers, maar zei wel dat de troffels een beetje op taartschepjes leken. Hij ging naar de Bouwmarkt en liet zich door een hedendaagse, robuuste metselaartroffel inspireren. Sterker nog hij maakte een 3D scan en vertaalde het voorwerp in een modern synthetisch materiaal. Hij voegde een ring toe met de beeltenis van de heilige Barbara, patroonheilige van de metselaars.

Wethouder Carolien Gehrels heeft met de ring aan haar vinger en het nieuwerwetse stuk gereedschap in haar hand vakkundig de eerste steen gemetseld. De troffel is opgenomen in de collectie als voortzetting van een oude traditie, maar ook als voorbeeld van interactie tussen een hedendaagse kunstenaar en de historische collectie.

Gusta Reichwein
bij het nieuwe depot
van het AHM in
aanbouw.

Het is interessant om de collectie meer vanuit het standpunt van creativiteit te bekijken. Daar leent onze verzameling zich heel goed voor: dat materiele verleden van Amsterdam is een bijzondere, creatieve collectie, met een sterke link met de kunstgeschiedenis. In die zin is de stap naar de kunst in dit museum makkelijk te maken.

Ik heb niet zolang geleden een klein experiment laten doen in onze Regentenkamer door de ontwerpers Scholten en Baijings. De Regentenkamer is eigenlijk de enige ruimte die nog refereert aan de tijd dat dit gebouw een Burgerweeshuis was. Paul Spies en de marketingafdeling willen die ruimte geschikt maken voor exclusieve ontvangsten. Nou lijkt het me geen goed idee als je daar trouwceremonies gaat houden, daar is die kamer niet voor bedoeld. De kern van de kamer is: gematerialiseerde vergadercultuur, het is 'de polder' bij uitstek, dus je zou dat element van de kamer kunnen versterken. Dat kun je doen op een moderne manier. Je hebt een creatieve impuls van buitenaf nodig. Dat doe je om je publiek te laten zien dat een historische collectie geen dode collectie is. Je zoekt aansluiting bij het heden, want elke bezoeker kijkt vanuit het heden de geschiedenis in, en dus is het ook heel logisch dat je dat op meer manieren in je presentatie meeneemt. Vandaar dat Scholten en Baijings tijdelijk een paar eigentijdse elementen toevoegden aan de inrichting van de Regentenkamer.

Als je het stadsmuseum wilt zijn, dan moet je dat op andere manieren invulling gaan geven. Dan kun je niet alleen maar dingen in de vitrine zetten met een bordje erbij. En dan denk ik: daar kun je heel goed iets met kunstenaars doen.

Hier wordt sinds de jaren zeventig de discussie gevoerd of dit nou een kunstmuseum is of een historisch museum. Het is het natuurlijk allebei. Ooit was er één Dienst Gemeentemusea Amsterdam, en de directeur was directeur van het Stedelijk Museum, maar ook van het Amsterdams Historisch Museum, Museum Willet-Holthuysen en Museum Fodor. Later zijn die musea definitief losgekoppeld, en toen zijn ook de collecties van elkaar gescheiden, volgens het criterium 'voor en na 1900'. Dat zien wij nu als heel merkwaardig, immers het AHM verbeeldt de stadsgeschiedenis tot en met gisteren.

We hebben zo'n 75.000 voorwerpen. Als je dat in de database op een rij zet dan is het zonneklaar dat de twintigste eeuw ondervertegenwoordigd is. Kwantitatief, maar ook kwalitatief. Kunnen wij voor elk jaar van de 20ste eeuw iets goeds tonen? Van Mondriaan via Fluxus naar Klashorst en Scholte? Dat kunnen wij niet. Wij moeten zorgen dat de *statements* die we met de zeventiende en achttiende eeuw wél in huis hebben - en met een groot deel van de negentiende ook - voor de twintigste ook kunnen maken. We zijn al bezig inhaalslagen te maken. Ik zou het een heel goed streven vinden om te zorgen dat dit de komende jaren menens wordt.

Dat raakt ook aan een ander thema: waar is eigenlijk het platform voor de Amsterdamse kunst? Je zou kunnen zeggen: dat is het Stedelijk, maar dat is niet zo. Dat is een internationaal museum voor moderne kunst. Zij zijn niet op Amsterdam georiënteerd, en dat willen ze ook niet. Je had een tijdje Museum Fodor als platform, dat is nu FOAM. Toen heette het dat er een Design Museum zou komen, maar dat gaat voorlopig niet door. Kleinere platforms als Bureau Amsterdam, De Appel, W139 en Smart Space, die moeten er zijn, maar je zou toch die discussie eens moeten voeren over een meer systematische aanpak van het presenteren van een overzicht van Amsterdamse moderne en hedendaagse kunst en vormgeving, zeker nu Amsterdam zich als creatieve stad op de kaart wil zetten.

Waar musea vroeger bolwerken waren van specialisten en conservatoren, daar zoeken we nu steeds meer participatie met ons publiek. Maar het 'publiek' is groot en amorf. Wij zoeken op verschillende niveaus samenwerking met de buitenwereld. Wij werken samen met vrijwilligers aan de boekencollectie en de textielcollectie voor verhuizing naar ons nieuwe depot. Dat is een beetje uit nood geboren, maar we krijgen er veel meer voor terug dan alleen helpende handen: die mensen weten namelijk ontzettend veel! Die hebben een enorm goede inbreng. Dat willen we voortzetten en uitbouwen. Met verzamelaars willen we iets vergelijkbaars doen. Wij gaan van Museum Willet-Holthuysen het 'huis van de verzamelaar' maken. Mensen met heel specialistische kennis, die graag bij ons willen kijken, nodigen we daar uit, die laten we dingen zien. Als je dat doet met zilver, juwelen, glas, boeken, noem maar op, dan kun je hele leuke clubjes van deskundige verzamelaars maken. En dan gaan we natuurlijk ook een kringetje maken voor moderne kunst en design!

Want wat daar als logische stap bij hoort, is dat je ook kunstenaars om je heen gaat verzamelen, die dingen met je collectie gaan doen. Dan moet je vooral niet teveel van tevoren bedenken wat ze moeten doen, je moet in de eerste plaats toegang verschaffen, ruimte en middelen geven aan gevstigde kunstenaars en aan jong aanstormend talent.. Het nieuwe depot kan een prachtige werkplaats worden waar al die verschillende 'liefhebbers' samen met ons aan de collectie kunnen werken. Lente 2010 staat hier 'The Hoerengracht', een grote installatie van Ed en Nancy Kienholz. Dat is echt een geschenk uit de hemel, dat hier volstrekt op zijn plaats is. Je kunt heel goed uitleggen waarom deze installatie bij ons staat. Dat onderwerp is zo actueel, dat als je stadsmuseum wilt zijn, dan moet je daar een platform voor bieden. Wij moeten ons op dat terrein begeven. Met lef.

creativiteit in het jaar tweeduizendnegen

In 2009 is er gebouwd aan een nieuw depotgebouw in Amsterdam-Noord en aan een digitaal depot op het wereldwijde web. Analoog en digitaal wordt zo de Amsterdamse stadscollectie toegankelijk gemaakt voor een groot publiek van onderzoekers, verzamelaars, vrijwilligers en liefheb-

Troffel voor de eerste steenlegging van het nieuwe depot van het AHM, ontwerp Ted Noten.



bers. Waren we tot 2009 nauwelijks op het Internet aanwezig, nu is via YouTube, Flickr, Hyves en Twitter de publieksparticipatie in volle gang. Analoog en digitaal is er flink doorgepakt.

Het nieuwe depot

In maart werden de eerste palen geslagen voor het nieuwe depot aan de Back-upstraat, ontworpen door architect Wim Quist van Quist Wintermans Architecten. In feite was bij Quist een *black box* besteld, maar hij heeft een markant gebouw ontworpen aan de noordoever van het IJ. Ook de verblijfsruimten in het gebouw krijgen een prettig karakter, waardoor er binnen het museum nu gedachten uitgaan om er een 'collectiecentrum' van te maken, dus een depot dat tevens gebruikt wordt als werk- en ontvangstgebouw. Opdrachtgever c.q. projectleider zijn de Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling en het Projectmanagementbureau van de gemeente. Namens het AHM begeleidt Cindy Zalm de bouw, verhuizing en inrichting.

Op 14 oktober vond de feestelijke eerstesteenlegging plaats. Voor deze gelegenheid ontwierp de kunstenaar (en ex-metselaar!) Ted Noten een troffel met inscriptie, die door wethouder Gehrels 'gedragen' (d.m.v. ring en ketting) en gehanteerd werd. Van deze troffel is voor de medewerkers van het AHM en andere betrokkenen een miniatuurversie in 200-voud geproduceerd, die als speldje gedragen kan worden. Het grootste project van de afdeling Collectie voor de komende jaren is de

verhuizing naar het nieuwe depot. In het kernteam zijn alle betrokken afdelingen vertegenwoordigd en in een apart team werken restauratie, depotbeheer en registratie samen aan de voorbereiding. Alle registratie- en conserveringsproblemen zijn geïnventariseerd en deze worden begin 2010 in een totaalplan samengevat; we proberen zo veel mogelijk behoudswerkzaamheden voorafgaand aan de verhuizing uit te voeren, maar het plan zal ook richting geven aan het conserveringsbeleid van de komende jaren. In de zomer van 2009 werd de aanbesteding voor de inrichting van het depot afgerond en is de opdracht voor de levering van alle opslagmedia verstrekt aan de firma Bruynzeel. De vorderingen van de bouw van het nieuwe depot en de voorbereidingen voor de verhuizing van de collectie kunnen worden gevolgd op de weblog van het AHM: <http://blog.ahm.nl/?cat=5>.

AHM 2.0

In 2009 is het museum 2.0 (AHM op het web) voortvarend opgepakt. In de voorgaande jaren was al gestaag gewerkt aan de digitalisering van de registratie en documentatie van de collectie. Intern werd een webapplicatie geïnstalleerd zodat alle AHM-medewerkers gemakkelijker en sneller collectiegegevens en literatuur konden raadplegen. De volgende stap was het wereldwijd toegankelijk maken van gegevens over alle 70.000 voorwerpen in de stadscollectie, onder de bezielende leiding van coördinator documentatie Judith van Gent. Op 19 augustus was het zover: de databank van de collectie van het AHM ging op het intranet online. Enkele maanden daarna ging deze databank ook extern online. Het totaal aantal zoekacties in 2009 in de webcatalogus 'Schilderijen van voor 1800' was 233.076. Ook dit jaar was het meest bekeken object de *Vogelvlucht* van Cornelis Anthonisz. Op de tweede plaats staat, net als in 2008, het *Gezicht op Amsterdam* vanaf de Amsteldijk door Jacob van Ruisdael, dat in dat jaar was verworven (<http://www.ahm.nl/schilderijen/>).

Behalve dat de collectie in allerlei rubrieken op de website voorkomt, zijn er steeds meer museummedewerkers en -bezoekers die filmpjes en foto's over het museum op internet plaatsen en er worden uiteen-

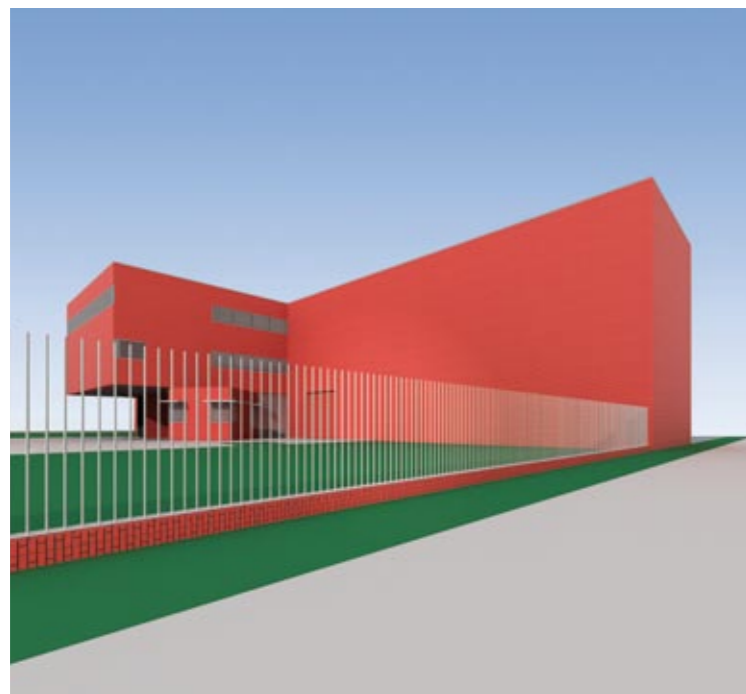


Wethouder Carolien Gehrels metselt de eerste steen van het nieuwe depot van het AHM.

lopende links tussen onze site en die van andere culturele instellingen gelegd. Zo is het AHM inmiddels aangesloten op het AdamNet, het samenwerkingsverband van de Amsterdamse Bibliotheken (<http://www.adamnet.nl/>) en op de website over migrantenerfgoed van het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis (IISG), ontwikkeld in samenwerking met een aantal Nederlandse erfgoedinstellingen (officiële lancering in 2010). Het AHM geeft zo toegang tot alle gegevens met betrekking tot Amsterdamse migrantengeschiedenis (<http://www.vijfeeuwenmigratie.nl/>).

In december is een subsidieaanvraag bij SenterNovem (regeling Innovatie Cultuuruitingen) gehonoreerd, die samen met de Vereniging van

Ontwerptekening
voor het nieuwe
depot van het AHM,
Quist Wintermans
Architecten.



Rijksmusea, het Muiderstot en Keramiekmuseum Princessehof was ingediend (deze zou in februari 2010 daadwerkelijk toegekend worden). Met deze bijdrage zal een virtuele museumtour worden ontwikkeld over Museum Willet-Holthuysen.

Collectie

Maart 2009 werd het rapport gepresenteerd dat het AHM in samenwerking met het Instituut Collectie Nederland (ICN) heeft samengesteld over het collectieprofiel van het museum. Beschreven worden de karakteristieken en de waarde en betekenis van de historische collectie. Op basis hiervan werd een richtlijn ontwikkeld voor acquisitie. Eind 2009 zijn de eerste plannen voor het 'participatief verzamelen' gesmeed; in het kader van de tentoonstelling over *Buurtwinkels* (2011) zal samen met het ICN gewerkt worden aan een systematiek om in samenwerking met bepaalde doelgroepen objecten, verhalen, beeldmateriaal in onderlinge context te verzamelen en te documenteren.

De collectie is op bescheiden schaal uitgebreid: er zijn 140 objecten verworven, waarvan 96 geschonken, 26 aangekocht, tien overgedragen door gemeentelijke diensten, zes in langdurig bruikleen gegeven en twee gelegateerd. In langdurig bruikleen werd onder andere het schilderij van Theodorus Schrevelius en zijn gezin (1625), vervaardigd door van Pieter de Grebber, gegeven door het Stedelijk Museum Alkmaar. Dit groepsportret is oorspronkelijk afkomstig uit de verzameling van Abraham Willet en is vanaf maart 2010 in de semi-permanente tentoonstelling in Museum Willet-Holthuysen te zien. Op de weblog is een vaste rubriek over nieuwe aanwinsten <http://blog.ahm.nl/?cat=4>.

Het aantal objecten dat in bruikleen is aangevraagd voor tentoonstellingen elders was vergelijkbaar met voorgaande jaren: er zijn 255 objecten uitgeleend aan 39 instellingen, 22 in Nederland en 17 in het buitenland. Er werden bijvoorbeeld in het kader van het Hudsonjaar 23 objecten uitgeleend aan twee musea in New York, waaronder een schilderij, prenten van Luyken en miniatuurzilver. Op de weblog van het AHM is een rubriek 'collectie op reis' (<http://blog.ahm.nl/?cat=178>).

Restauratie, beheer en behoud

Belangrijk waren begin 2009 de werkzaamheden aan objecten voor de tentoonstelling *Old Masters of Amsterdam*. Een flink aantal objecten, dat een vergeten bestaan leidde in het depot, kon worden behandeld en opgesteld. Het Restauratieatelier Amsterdam werkt vanaf februari 2009 aan de drie schilderijen van De Verwer die onderdeel uitmaken van het interieur van de Regentenkamer.

Externe restauraties hebben vooral plaatsgevonden in het kader van bruikleenverkeer, bijvoorbeeld de verschillende voorwerpen die in langdurig bruikleen zijn gegeven aan de Hermitage Amsterdam. Voorts is er door de restauratoren van het AHM enige tijd intensief meegewerkt aan de voorbereidingen voor de openstelling van de Hermitage Amsterdam. In de loop van het jaar is veel behoudswerk verricht aan de collectie schilderijen en de werken op papier. Daarnaast zijn alle registratie- en conserveringsproblemen geïnventariseerd en deze worden begin 2010 in een totaalplan samengevat. Als vervolg op het Bedrijfs Hulp Verleningsplan (BHV) werd gewerkt aan een Collectie Hulp Verleningsplan (CHV). Als bijkomend effect van de risicoanalyse hiervoor werd in mei 2009 een Schoonmaakdag gehouden in het AHM. Alle medewerkers hebben hun steentje bijgedragen aan het opruimen van hun directe werkplek, een collectieve actie die zeer succesvol was en die zeker in de komende jaren herhaald zal worden.

In het vervolg op de behoudsprojecten van 2007 en 2008 is samen met een aantal vrijwilligers doorgewerkt aan deelcollecties. Zo is in Museum Willet-Holthuysen gewerkt aan de registratie en reiniging van boeken uit de collectie van Abraham Willet. Het jarenlange onderzoek en plannen smeden voor Museum Willet-Holthuysen kreeg dit jaar op bescheiden wijze vorm in de reconstructie van meubels.

De ensembles (meubels e.d.) die deel uitmaken van Amsterdamse monumenten die van oudsher tot het gemeentelijk kunstbezit behoren, zijn al jarenlang een onderwerp van zorg. Het Amsterdams Historisch

Museum, dat formeel de behoudstaak over deze historische roerende goederen heeft, heeft samen met Bureau Monumentenzorg & Archeologie een opdracht gegeven aan een externe deskundige om een rapport over deze kwestie op te stellen. Eind 2009 is dit afgerond en begin 2010 zullen de uitkomsten gepresenteerd worden aan de wethouders die verantwoordelijk zijn voor cultuur en monumentenzorg.



Op 8 april werd de kleine expositie over de schilder Martin Monnikendam geopend, een gelegenheid waarbij tevens 4 schilderijen van deze kunstenaar aan het museum werden geschonken.



burgerschap

Interview met Annemarie van Eekeren
hoofd educatie en outreach

Educatie: dat betekent dat ik verantwoordelijk ben voor alles wat met overdracht en onderwijs te maken heeft. De conservator bedenkt een tentoonstelling en de educator bedenkt op welke manier de informatie overgedragen wordt en vooral aan wie. Outreach slaat op iets wat het Amsterdams Historisch Museum al heel lang doet, namelijk in samenwerking met Amsterdammers projecten en tentoonstellingen ontwikkelen. Een voorbeeld daarvan zijn de presentaties in de wezenkastjes op de Jongensbinnenplaats.

Annemarie van Eekeren voor de Wezenkastjes in de Jongensbinnenplaats.

Dat onderwijs, dat is helder: wij krijgen 25.000 leerlingen per jaar. We hebben veel museumdocenten en onderwijsprogramma's. Maar de komende jaren gaat de hele tent op z'n kop, dus dat is een goede gelegenheid om te onderzoeken hoe we ook de buurt en het web kunnen inzetten voor die leerlingen en ook voor andere Amsterdammers. We moeten onszelf opnieuw gaan uitvinden. Het is de vraag wat je als museum voor mensen wil zijn. Een museum is nu nog vaak erg statisch. Het zou veel meer moeten gaan om het uitdragen van de passie voor Amsterdams erfgoed, het gaat er om dat je mensen moet raken. Daarbij moet je zoeken naar vormen die meer bij deze tijd passen.

De term 'outreach' is alweer een beetje op z'n retour, het wordt te paternalistisch gevonden. Natuurlijk willen wij groepen, die niet zo makkelijk naar het museum komen, bereiken en in staat stellen kennis te maken met de cultuur en geschiedenis van Amsterdam, maar dan zoveel mogelijk op basis van gelijkwaardigheid. De vorm, daar zijn we mee aan het experimenteren. Wat ons duidelijk is, is dat we de mensen in de stad nodig

Schoolkinderen poseren als oude Amsterdamse burgers in een Schuttersstuk. hebben om het verhaal van Amsterdam te kunnen vertellen. De opdracht van het museum blijft wat het al was, maar dan in een nieuwerwets jasje, weg van die oude hiërarchische verhouding, meer gebaseerd op wederkerigheid: "Ik wil graag met jou praten, want jij hebt dingen die voor mij interessant zijn. We kunnen samen iets doen." Dan komt ook dat thema 'burgerschap' in beeld.

Als het over 'burgerschap' gaat, dan gaat het om het idee dat je weet op welke plek je zit, en dat je je daarmee echt verbonden voelt. Kennis van en begrip voor zo'n plek zorgen voor binding. We hebben een onderwijsprogramma waar ik een groot fan van ben: *Mijn stad*. Dat is voor alle kinderen van Amsterdam, ook buiten de rondweg A10. Uit onderzoek is gebleken dat die zich helemaal niet verbonden voelen met de stad. Ze weten bijvoorbeeld niet wat de grachtengordel is, ze komen nooit naar het centrum. Ze hebben geen enkele relatie met het centrum van Amsterdam. Dat is moeilijk voor te stellen. We hebben een programma ontwikkeld waarbij kinderen uit die buitenwijken naar het centrum komen en op een hele grote kaart gaan staan, gaan nadenken over 'mijn plek in de stad' en 'hoe verhoudt de stad zich tot mijn wijk?'

Wij maken nu een tentoonstelling over buurtwinkels, in 2011. Dat doen we met zoveel mogelijk ondernemers, want zij zijn de dragers van de relevante informatie over de situatie van nu. Wij willen graag dat zij het gevoel krijgen dat ook hun verhaal ergoed is. Ik denk dat we daar als museum veel actiever mee de boer op moeten. Niet alleen denken: "Hoe halen we de mensen hier naar toe?", maar ook: "Wat kunnen we naar de mensen toe brengen?" Wij werken met de 'collectie Amsterdam', dat zijn alle voorwerpen die hier in depot liggen, maar ook de stad zelf. Dát is je collectie! Virtuele objecten zijn óók objecten. Alle muren kunnen weg.

Ik zou het goed vinden als het museum zelf ook een platform durft te zijn. We kunnen dat inmiddels al heel goed op het web, daar laten we mensen zelf zaken toevoegen of maken. We doen dat ook in de Wezenkastjes, met schoolklassen en onder begeleiding. Maar ik zou het pas echt spannend vinden als we zouden durven zeggen: "We zijn een museum van Amsterdammers, laten we één of twee keer per jaar het verhaal van die Amsterdammers door henzelf in het museum laten vertellen". En dan kijken hoe je dat kunt combineren met de collectie, of met het museale verhaal. We zijn dan niet meer alleen eigenaar van de informatie en niet meer verteller van een eenduidig verhaal. Misschien zijn we dan wel een soort makelaar, die dingen aan elkaar knoopt.

Moeten we 'educatie' misschien omdopen in 'interactie'? We moeten onszelf opnieuw uitvinden en een heleboel dingen uitproberen. Maar daar moet wel tegenover staan dat alles wat we doen een relatie houdt met waar we voor staan. We zijn een museum van internationale klasse, we zijn toonaangevend en bieden kwaliteit. Als je jezelf opnieuw wilt uitvinden, dan moet je die gezaghebbendheid wel behouden. We zijn een museum en geen buurthuis.



burgerschap in het jaar tweeduizendnegen

Educatie

Het educatief groepsbezoek is in 2009 ten opzichte van het jaar ervoor met 25% toegenomen: er zijn 1580 groepen met in totaal 26.500 bezoekers ontvangen door het professionele en hoog gewaardeerde team museumdocenten. Deze groepen varieerden van kleuters, leerlingen uit het basis- en voortgezet onderwijs en particuliere groepen, tot en met inburgeraars voor taalprogramma's. De stijging is grotendeels het gevolg van de toename van het aantal schoolkinderen dat het museum bezoekt. We kregen met name meer bezoek van leerlingen uit het voortgezet onderwijs. Reden hiervoor is een nieuw onderwijsaanbod voor de bovenbouw van het voortgezet onderwijs met daarin ruim aandacht voor het eindexamenonderwerp *Dynamiek en stagnatie in de 18e eeuw*. Daarnaast zijn de *Kunstkijkuren* door leerlingen uit het basisonderwijs beter bezocht dan de voorafgaande jaren. Uit de tweejarige evaluatie van de Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling van de Gemeente Amsterdam blijkt dat het AHM door leerlingen en docenten zeer goed gewaardeerd wordt.

Dat verbeterde schoolbezoek heeft echter ook extra kosten voor het museum met zich meegebracht: scholieren krijgen namelijk gratis toegang tot het museum. Het museum ontvangt daartoe van de gemeente jaarlijks de middelen voor de ontvangst van 20.000 scholieren in groepen. Er is in 2009 echter voor gekozen om geen numerus fixus te hanteren en de 6.500 extra scholieren zijn dus uit andere middelen

bekostigd. Uit diverse studies komt immers naar voren dat bij participatie en integratie scholen een cruciale rol spelen. Niet alleen wordt zo een jonge generatie aangesproken, maar via hen ook de ouders. Met het kwantitatief en kwalitatief succesvolle onderwijsbezoek speelt het museum een belangrijke educatieve en culturele rol in de stad en de regio, een rol die het AHM gaarne op zich neemt.

In 2009 is een begin gemaakt met de verbetering van het aanbod voor gezinnen met kinderen. Door de ontwikkeling van twee *speurtochten*, een voor kinderen van 4-8 jaar en een voor 9-12 jaar, is er voor kinderen ook echt iets te doen in het museum. Sinds begin 2009 wordt daar gretig gebruik van gemaakt. De speurtocht wordt zeer positief beoordeeld. (zie recensie in *Het Parool*, 10 december 2009)

Daarnaast is hard gewerkt aan de verbetering van de publieksbegeleiding voor binnenlandse en buitenlandse toeristen. In 2009 zijn drie *audiotours* opgeleverd. Dit zijn een audiotour in Museum Willet-Holthuysen, een audiotour in het Amsterdams Historisch Museum en een audiotour door de binnenstad in het kader van het Hudsonjaar, die op 5 april door de Amerikaanse consul, Marjorie Ames, in gebruik werd genomen. Laatstgenoemde tour voert langs locaties in de stad die herinneren aan de relaties met Nieuw-Amsterdam. De audiotours zijn in de talen Nederlands, Engels en Spaans verkrijgbaar. Daarnaast zijn er verschillende, 'papieren' routes ontwikkeld: folders met afbeelding en



Het AHM verwierf het oudst bekende, Amsterdamse burgemeestersportret: Cornelis Hendricks Loen (1481-1547), burgemeester van 1529 tot 1533, en het recentste fotoportret van een Amsterdamse burgemeester: Job Cohen, foto uit 2008 van Koos Breukel, verwijzend naar het portret van Jan Six door Rembrandt.

beschrijving van belangrijke objecten in het museum. Deze zijn gratis mee te nemen. De topstukkenroute is ontwikkeld in negen talen: Nederlands, Engels, Frans, Duits, Spaans, Italiaans, Japans, Russisch en Chinees. Daarnaast zijn er drie themaroutes ontwikkeld, over eten, VOC en misdaad. Ook zijn er speciale tours voor bezoekers in rolstoel en voor nieuwkomers in Amsterdam.

Resolutie van Middelburg

Op 8 en 9 oktober vond in Middelburg het jaarcongres van de Nederlandse Museumvereniging plaats, waaraan een flinke delegatie van het

Een Amsterdams schoolkind laat zich door een museum-docent informeren op een ligzak in de Schuttersgalerij.



AHM deelnam. De directeur van het Amsterdams Historisch Museum was een van de initiatiefnemers en de penvoerder van de zogenaamde *Resolutie van Middelburg*, waarin de Nederlandse musea verklaren hun maatschappelijke rol en positie actief te zullen verkondigen:

De Nederlandse musea gaan proactief de gemeenschap en de politiek benaderen om, vanuit onze kerntaken en met respect voor onze authenticiteit, plannen en programma's te ontwikkelen ter ondersteuning van sociaal-maatschappelijke opdrachten en projecten. Hiermee verwacht de museale branche dat er een wederkerigheid met de gemeenschap en de politiek ontstaat, met andere woorden, dat de politiek met haar meedenkt over de gemeenschappelijke opdrachten en de benodigde voorwaarden daarvoor schept.

Wezenkastjesprojecten

De wezenkastjes op de voormalige Jongensbinnenplaats zijn een presentatieplatform voor en door Amsterdammers (jong en oud). In 2009 waren er twee presentaties. *Mijn huis van vroeger*, dat opende op 14 januari, werd gemaakt door 45 Amsterdammers met wortels in twaalf verschillende landen, allen deelnemers aan een oudercursus van Stichting Taalvorming. Deze ouders brachten een bezoek aan het AHM en vervolgens maakten zij tekeningen, gebaseerd op associaties met hun eigen afkomst.

Het tweede project, *Smakelijk eten!*, opende op 11 mei en was een project in samenwerking met basisschool Dorus Rijkers en verzorgingshuis Eduard Douwes Dekkerhuis, beide in Amsterdam-Noord. Leerlingen van groep 8 onderzochten eetgewoonten van vroeger en nu en interviewden de bewoners van het Eduard Douwes Dekkerhuis. Door middel van tekeningen, teksten en objecten werden de verhalen verbeeld.

Beide projecten werden gefinancierd vanuit het 'eigen' Educatiefonds, dat door Pauline Kruseman in het leven werd geroepen na het winnen van de IJprijs in 2007.

Buurtwinkels

In 2009 is met de lancering van de interactieve verhalenwebsite *buurtwinkel.nl* een start gemaakt met het project *Buurtwinkels*. Dit project zal in maart 2011 uitmonden in een expositie in het AHM en een of meerdere 'winkels' van het AHM in Amsterdamse buurten. Het AHM werkt in dit project samen met ondernemers, klanten, vrijwilligers, de Reinwardt Academie en woningcorporatie Ymere.

Europese samenwerking

In september 2008 is het project *Entrepreneurial Cultures in European Cities* van start gegaan, grotendeels gefinancierd door de Europese Commissie. In dit twee jaar durende project werken 7 stadsmusea uit Europa (Amsterdam (2x), Berlijn, Liverpool, Barcelona, Zagreb en Volos) samen aan Europese en lokale activiteiten met het thema ondernemerschap, nieuwe ondernemers en Europees burgerschap. Het Amsterdams Historisch Museum participeert met het project *Buurtwinkels*. In 2009 heeft een aantal werkbijeenkomsten plaatsgevonden: in Volos is informatie uitgewisseld over het samenwerken met kunstenaars uit Volos en in Barcelona is een expertmeeting geweest over eigentijds verzamelen. Ook heeft een uitwisseling plaatsgevonden van jonge medewerkers van de musea. Een publicatie en een dvd met de resultaten van de projecten worden in juli 2010 in Liverpool gepresenteerd.

In 2009 leverde het AHM ook een bijdrage aan het Matra-programma. Het doel van dit door het Ministerie van Buitenlandse Zaken geïnitieerde programma is om een bijdrage te leveren aan de opbouw van *civil society* in Midden- en Oost-Europa. Door middel van overdracht van expertise beoogt het programma het maatschappelijk middenveld te versterken. De bijdrage van het AHM bestond uit een serie trainingen in Roemenië en de Oekraïne op het gebied van museumeducatie voor museummedewerkers aldaar.



Restaurator Paul Born geeft practicum aan Amsterdamse scholieren.



ondernemerschap

Interview met Björn Stenvers hoofd marketing en communicatie

In de fase waarin het museum zich nu bevindt, kunnen we ons opnieuw positioneren, als een merk: lokaal, nationaal, internationaal. Het Amsterdams Historisch blinkt niet uit in één object. We hebben een paar voorwerpen die fantastisch zijn, maar echte *unique selling points* zitten daar niet tussen. Bezit onze opdrachtgever een *Nachtwacht*? Ja, letterlijk, maar ze hebben hem aan een ander museum geleend. Blijft als USP over dat het museum als enige van Nederland 'het verhaal van Amsterdam' kan vertellen. Niemand anders kan dat zo goed.

Björn Stenvers voor een 65 meter lange schutting met daarop de geschiedenis van de Dam in beelden uit het AHM.

Maar wij zijn niet alleen een expositiemachine. Waar de openbare bibliotheek in Amsterdam vroeger alleen 'de boekerij' was, waar je boeken ging halen, is het nu een culturele update, of een oase van rust. Je kunt er DVD's en CD's ophalen, zes miljoen downloads online binnenhalen, maar je kunt ook naar restaurant LaPlace en het theater gaan, met Wifi gaan zitten studeren, enzovoorts. Dit museum is net zoiets. Dit is de plek waarin je *the Story of Amsterdam* kunt vinden, met jouw eigen start, je eigen einde, of als tussentijdse update.

De grap is: we kunnen dat verhaal vertellen, maar we zijn nog niet zo goed in afzonderlijke clustertjes. Bijvoorbeeld: Tweede Wereldoorlog. Dat doet het Anne Frankhuis perfect, en het Verzetsmuseum en het Joods Historisch Museum ook. Daar gaan we gewoon naar toe verwijzen. Kom hier voor *Amsterdam in close up*, de superinleiding, pak desnoods de rest van het verhaal elders op. Veel plezier. We moeten transparant zijn, niet bezig zijn met concurrentie.

Ik kwam hier in 2008 binnen. In dat jaar werd de verzelfstandiging van het museum voorbereid, en daarom kreeg ik de ruimte en de tijd om de marketingstrategie te schrijven. Dat kan je daarna, met wat meer inhoud, doortrekken tot de businessstrategie. Er was zelden iets uitgezocht, dus ga je eerst heel veel cijfermateriaal vergaren, onderzoek doen, enzovoorts. De bijlagen waren net zo dik als de strategie zelf, 100 pagina's.

Er bleek zoveel te verbeteren! Onderwerpen als marketing en commercie waren stiefkinderen. Het is nu echt een lerende organisatie. Dat was al ingezet door Pauline Kruseman, maar wordt nu vol doorgezet door Paul Spies. De een schrikt daarvan, de andere staat ervoor open. Dat verschilt van mens tot mens. Er is een generatiewisseling voor nodig, zeker. Dat zijn we nu aan het doen, veel jongelui binnenlaten, anders kun je die slag echt niet maken. Op 100 fte's hebben we nu meer dan veertig stagiairs. Dat vind ik echt heerlijk.

We begonnen met 2,5 fte, de oude afdeling PR en communicatie. We zijn meteen begonnen met een evenemententak, dat is een van de beste drijfveren om verfrissing te veroorzaken, de loop erin te krijgen. Er wordt nu een boekingscentrum ontwikkeld, voor zalenverhuur etcetera. Alle producten en diensten moeten marktgericht ontwikkeld worden, getoetst aan de afnemer. Museumrestaurant David en Goliath heeft een pannenkoekenhuissfeertje, daar komt bijna niemand voor, dat wordt een modern museumcafé.

We houden ervan om te ondernemen. Sales is dus een onderwerp, marketing is een onderwerp, marktonderzoek is een onderwerp. We hebben communicatie gesplitst in public relations en externe communicatie; ook de verbetering van interne communicatie is een belangrijke doelstelling. We hebben twee mensen op sales, ondersteund door twee stagiairs. Dat betekent dat ze slagen kunnen slaan die het museum nog nooit eerder geslagen heeft.

Wij hebben binnen e-cultuur een team dat de hele dag niks anders doet dan via *social media* vertellen wat er in en via het museum gebeurt. Drie laptops hebben ze daar, een soort cockpit, van FaceBook tot Twitter tot Hyves tot allerlei pagina's waar nu nog niemand van gehoord heeft, maar over een half jaar wel. 91 verschillende, 91! De hele dag door, zeven dagen per week. Die gaan bijvoorbeeld online in discussie over 'The Hoerengracht', maanden voor het opengaat. Dat is echt leuk, hoor!

En we zijn begonnen met het serieus inrichten van fondsenwerving. Dat deed vroeger iedereen er een beetje bij. Er zat niemand op, als persoon. Nu wel.

Imagoverfrissing heeft allerlei aspecten. HR-verfrissing, assortimentsverfrissing, verandering van de lespakketten, merchandising, kortom alle producten. Daar hoort ook een naamswijziging bij, van Amsterdams Historisch Museum naar Amsterdams Museum. Dit museum verdient het om een nationaal belevingsmerk te worden. Het Scheepvaartmuseum en Nemo kennen ze ook tot in Maastricht. We hebben 765.000 Amsterdammers binnen de stadsgrenzen en nog veel meer in de regio, 16,5 miljoen Nederlanders in het land, en

5,4 miljoen toeristen in Amsterdam, daarvan komen er per jaar nog geen 200.000 naar ons toe. Veel te weinig voor het stadsmuseum van de hoofdstad! In de Kalverstraat en de St. Luciënsteeg komen per jaar zo'n 42 miljoen mensen voorbij. Daar hangt nu helemaal niks, niet eens een vlag, niet eens een logo.

Het museum is nu eigenlijk een fort. We weten dat er jaarlijks 1 miljoen mensen door dat fort wandelen. Met vijf gratis entrees! Voor een onderneming is dat een ramp, want een ondernemer wil zijn klanten 'fuiken' om omzet te genereren. Dus: de entree aan de Nieuwezijds Voorburgwal gaat dicht, de hoofdentree van het museum gaan we in het huidige tentoonstellingsgebouw maken, op de kruising van de Schuttersgalerij, het Spui en de St. Luciënsteeg en de Kalverstraatingang. Je moet bedenken dat in het verlengde van die laatste ingang, via de Wijde Kapelsteeg, de uitgang van de halte Rokin van de Noord-Zuidlijn komt. Die halte krijgt in de prognose 39 miljoen passanten per jaar, 130.000 per dag. Als van die 39 miljoen een fractie van een procent onze kant op loopt, op weg naar de Negen Straatjes en het Anne Frankhuis... Fantastisch!

De marketingstrategie gaat uit van een aanname van twee miljoen passanten in het museumgebied, en daar zouden we eigenlijk 400.000 betalende bezoekers uit moeten kunnen halen. Daar wil ik best 100.000 vanaf doen, want we kunnen een keer een slecht lopende expositie hebben, of er vindt een laagconjunctuur plaats. Maar in 2013 wil ik 100% zeker weten dat we de 300.000 halen. We richten ons daarbij op vier doelgroepen. De toeristenindustrie: 100.000 bezoekers. De 'geografische doelgroep', de passanten in het directe *umfeld* van het museum, ook 100.000. Dan de kerndoelgroep, de museumkaarthouders, die altijd te interesseren zijn: 50.000. Tenslotte de niche-doelgroep, de investeringsdoelgroep. Daaronder vallen alle doelgroepen die tijd en aandacht en geld kosten, de postcodegebieden die eigenlijk nooit vanzelf komen, waaronder kinderen in schoolgroepen. Ook 50.000. Bij elkaar: 300.000.

Er is nog een vijfde doelgroep: de *stakeholders*. Je bent immers ook bezig met de doelstellingen van de stad. De stad zegt bijvoorbeeld in haar strategie: kennis is belangrijk, dat hebben we wel, maar we willen het op hoger niveau krijgen. Er wordt gezegd dat het geschiedenisonderwijs slecht is. Dan gaan wij de cijfers maar eens uitzoeken. Wat waren de gemiddelde Cito-resultaten voor geschiedenis in Amsterdam? Kom maar op, daar gaan wij ook iets mee doen.

Een non-profit organisatie als een museum kan nooit alleen een marktgerichte organisatie worden, want je zit altijd op de wip met 'de inhoud'. Als marketing 'beneden' zit, en de inhoud zit 'boven', dan is marketing de inhoud, de missie, aan het ondersteunen. Die inhoudelijke boodschap kan misschien weinig gewin opleveren, maar wel goodwill en kwaliteit. De andere keer moet de inhoud de marketing ondersteunen, omdat je ook cijfertjes moet halen, en inkomsten. Ik zit dagelijks op die wip en dat vind ik heerlijk.

ondernemerschap in het jaar tweeduizendnegen

Bezoekersresultaten

De nieuwe missie is weliswaar geformuleerd met het oog op de toekomst, waarin een aantal vernieuwingen in het museum zullen worden doorgevoerd. In 2009 een eerste stap is gemaakt om te voldoen aan de doelstelling *een zo groot mogelijk publiek* te ontvangen: het totaal aantal bezoekers aan het AHM in 2009 bedroeg 191.450. Ten opzichte van 2008 (toen er 172.619 bezoekers kwamen) is dat een stijging van ruim 11%. Daarmee stak het bezoek van 2009 ook ruimschoots uit boven het gemiddelde van de laatste 20 jaar (ca. 175.000).

Dit succes is voornamelijk te danken aan:

- een flinke stijging van bezoekers met een Museumkaart (totaal 42.139): 8.000 (22,5%) meer dan in 2007;
- daarnaast is het schoolbezoek (totaal: 26.500) met 25% (ca. 6.500 scholieren) toegenomen;
- tenslotte verwelkomden we 4.600 meer kortingskaarthouders (totaal: 53.481), een stijging van maar liefst 57% ten opzichte van 2008. Deze stijging is enerzijds te wijten aan het doorslaande succes van de Museum8, waar circa 4.500 bezoekers op afkwamen (tegen circa 2.500 in 2008), anderzijds aan het toegenomen gebruik van kortingsvouchers.

Het aantal bezoekers, dat het volle pond betaalde, bleef exact gelijk aan dat van 2008.

Het totaal aantal bezoekers van Museum Willet-Holthuysen in 2009 bedroeg 52.549. Ten opzichte van 2008 (toen er 44.639 bezoekers kwamen) is dat een stijging van maar liefst 18%. Daarmee stak het bezoek van 2009 ook ver boven het gemiddelde van de laatste 20 jaar (ca. 39.000) uit; 2009 was voor MWH het twee na beste jaar ooit.

Dit succes is voornamelijk het gevolg van een extreme stijging van bezoekers met een Museumkaart (totaal 12.846): 4.600 (57%) meer dan in 2007; de aantallen volle pond betalende bezoekers, kortingskaarthouders en scholieren stegen alledrie licht.

Een zeer goed resultaat, zeker als men in ogenschouw neemt dat het museum de laatste jaren hoofdzakelijk door buitenlandse toeristen werd bezocht en het toerisme in Amsterdam in 2009 een aanzienlijke dip vertoonde. De kassagegevens stellen ons in staat een bezoekersanalyse uit te voeren, en daaruit blijkt dat beide musea in 2009 klaarblijkelijk aantrekkelijker dan voorheen waren voor met name Museumkaarthouders, kortingskaarthouders en scholieren.

Museumkaarthouders zijn over het algemeen te duiden als 'trouwe, Nederlandse museumbezoekers'. Aan te nemen valt dat deze bezoekers voor het AHM gekozen hebben vanwege de exposities (dus de inspanningen van de afdeling presentatie), of dankzij de speciale acties die de afdeling marketing & communicatie (M&C) in samenwerking met de Nederlandse Museumvereniging (de uitgever van de Museumkaart) heeft opgezet.

De toename van bezoekers met kortingskaarten moet ook te danken zijn aan de toegenomen inspanningen van met name de sectie sales van de afdeling marketing en communicatie.

De toename van het aantal scholieren komt op het conto van de uitstekende schoolontvangst door de afdeling educatie in combinatie met de momenteel beperkte mogelijkheden van enkele andere musea in Amsterdam (Rijksmuseum, Stedelijk Museum en Scheepvaartmuseum).

Samenwerking met winkel en restaurant

De relaties met de restaurantuitbater en de winkluitbater zijn versterkt en er zijn plannen opgesteld voor een herinrichting van het restaurant en voor gemeenschappelijk ondernemen op het gebied van sales en zaalverhuur.

Met de pachter van de winkel, Athenaeum Boekhandel, werd overeengekomen om de museumshop naar de vergaderzaal te verhuizen, met het oog op het toekomstige entreegebied in de huidige expositievleugel en om beter gelegen te zijn voor de talrijke passanten, die alleen de Schuttersgalerij bezoeken. De verhuizing werd eind oktober gerealiseerd.

Evenementen

In 2009 werd een aantal goed bezochte evenementen in het AHM georganiseerd. Met name de eerste *Dag van de Amsterdamse Geschiedenis* op 6 juni, georganiseerd in samenwerking met Het Parool, het Historisch Nieuwsblad en Ons Amsterdam, trok veel aandacht. De Dag werd geopend door burgemeester Cohen op de Jongensbinnenplaats van het AHM. Ruim 350 deelnemers bezochten die dag in totaal zo'n zestig niet-publieke locaties in heel Amsterdam, die speciaal voor dit evenement waren opengesteld, alwaar zij rondgeleid werden door kenners.

Op 19 juni werd in het AHM voor de vierde keer de zeer goed bezochte Veteranendag van de Gemeente Amsterdam gehouden, waarbij burgemeester Cohen een toespraak hield.



De nieuwe winkel van Athenaeum Boekhandel in het AHM.

Op 27 oktober werd de verjaardag van de stad Amsterdam gevierd: er werd taart aan burgemeester en wethouders aangeboden door kinderen van museummedewerkers en een goedbezochte lezingenavond in het museumrestaurant georganiseerd, in samenwerking met de Vrienden van de Binnenstad, met als thema *stadsvernieuwing en monumentenzorg in de jaren '60*.

Ook de presentaties van het AHM op zowel de Uitmarkt (29 en 30 augustus) als tijdens de Museumn8 (7 november) stonden in het teken van de manifestatie *The Sixties Now!* Bezoekers konden deelnemen aan een fotowedstrijd, waarin zij zichzelf verkleed in de plaats stelden van John Lennon en Yoko Ono, die in 1969 in het Amsterdamse Hilton Hotel de wereldberoemde *Bed Peace Happening* hielden. De winnaars werd een geheel verzorgde overnachting in de John Lennon en Yoko Ono Suite in het Hilton Hotel aangeboden. De N8 was dit jaar overigens uiterst succesvol: met 4.500 bezoekers in het AHM en 2.000 in Museum Willet-Holthuysen werden de bezoekersaantallen van de voorgaande jaren ruimschoots overtroffen. Mogelijk heeft de opening door ondergoedontwerpster Marlies Dekkers van de fotoexpositie *Minirok* op de Meisjesbinnenplaats aan deze massale opkomst bijgedragen.

Al met al is in 2009 veel aandacht besteed aan 'het naar buiten gericht zijn': naast webactiviteiten zijn plannen ontwikkeld voor activiteiten in de buurten en zijn relaties met stedelijke collega-instellingen, zoals Bureau Monumentenzorg en het Stadsarchief, geïntensiveerd.

Communicatie

Op 1 mei werd op de Dam een ruim 65 meter lange schutting geplaatst met veertig, meer dan twee meter hoge, historische afbeeldingen van de Dam uit de collectie van het AHM met als koptekst: *See you at the Amsterdam Historical Museum!* Deze wand was vanaf het begin een favoriet fotomoment voor toeristen en zou tot december blijven staan, maar staat bij het ter perse gaan van dit jaarverslag nog steeds.

Op 24 juni vond voor het eerst een uitzending van Radio AFM plaats, die voortaan elke woensdagmiddag vanuit het museumcafé zal worden verzorgd.

Met Museum Geelvinck-Hinlopen, een ensemble van twee grachtenpanden aan Heren- en Keizersgracht met een tussenliggende tuin, werd door de afdeling marketing en communicatie een intensieve samenwerking aangegaan. Door met Museum Geelvinck-Hinlopen te opereren op het gebied van sales en communicatie wordt onderzocht op welke manieren samenwerking mogelijk en interessant kan zijn met het oog op 2013, als groots herdacht zal worden dat 400 jaar geleden de aanleg van de grachtengordel, Amsterdams internationaal bekendste beeldmerk, begon.

Organisatievernieuwing

Op de eerste 'heidedag' van het managementteam in maart werden zo'n dertig projecten benoemd, waarvan een vijftal als pilots voor projectmanagement werden uitgekozen. Een opleidingsinstituut, Alfabeeld, heeft in de loop van 2009 in totaal zo'n zestig medewerkers geïntroduceerd in projectmanagement en de pilotprojecten begeleid.

Tijdens de tweede 'heidedag' in juni (ditmaal bij Drukkerij Jubels, de buurman van het nieuwe depot in aanbouw in Amsterdam-Noord) ging het over de nieuwe organisatiestructuur die aan de invoering van projectmanagement in het museum verbonden is: de matrixorganisatie, dat wil zeggen dat voortaan niet alleen vanuit de lijn afdelingswerkzaamheden worden aangestuurd, maar dat er ook afdelingsoverstijgende projecten zijn, die geleid worden door projectleiders.

bezoekerscijfers 2009

AMSTERDAMS HISTORISCH MUSEUM

	<i>Volbetalend</i>	<i>M.K.</i>	<i>Korting</i>	<i>School</i>	<i>Totaal</i>
2009	69.437	42.139	53.481	26.393	191.450
2008	71.990	34.137	45.473	21.019	172.619
2007	81.020	44.163	58.959	18.644	202.786

MUSEUM WILLET-HOLTHUYSEN

	<i>Volbetalend</i>	<i>M.K.</i>	<i>Korting</i>	<i>School</i>	<i>Totaal</i>
2009	19.701	12.846	17.522	2.480	52.549
2008	19.213	8.299	15.336	1.791	44.639
2007	21.417	8.312	15.087	2.004	46.820

SCHUTTERSGALERIJ

	<i>Volbetalend</i>	<i>M.K.</i>	<i>Korting</i>	<i>School</i>	<i>Totaal</i>
2009					526.355
2008					468.220
2007					405.488

personalia 2009

Afscheid

Op 2 april werd afscheid genomen van conservator Lodewijk Wagenaar. Lodewijk is op 1 januari 1974 in dienst gekomen van het AHM als conservator bij de educatieve dienst en vervolgde zijn loopbaan vanaf 1985 als conservator bij de afdeling museale zaken. Na zijn promotie in 1994 is hij geschiedenis gaan doceren aan de Universiteit van Amsterdam. In de loop van zijn academische en museale carrière hield hij zich met name

Burgemeester Job Cohen spreekt op het afscheid van Lodewijk Wagenaar.



bezig met de 17e en 18e eeuw en de Verenigde Oost-Indische Compagnie. Zijn diepgaande interesse voor de VOC-geschiedenis kwam ook tot uiting in verschillende projecten die hij met musea in Sri Lanka en Indonesië uitgevoerd heeft. Op zijn afscheid overhandigde Lodewijk aan burgemeester Cohen het eerste exemplaar van zijn boek *In het Weeshuis*.

Op 4 juni vond het afscheid van Renée Kistemaker plaats. Gedurende veertig jaar heeft Renée zich bij het Amsterdams Historisch Museum ingezet op een breed en gevarieerd gebied, met een focus op vroeg modern verzamelen en verzamelgeschiedenis algemeen, interculturele projecten en op de vraag wat een stadsmuseum is of zou moeten zijn. Begonnen in 1969 als stagiaire werd zij vervolgens conservator kunstnijverheid en archeologie en vanaf 1991 was zij als hoofd museale zaken verantwoordelijk voor het multiculturele en interculturele beleid van het museum op het gebied van collectievorming, presentatie, educatie en pr/marketing. Vanaf 2001 was zij senior consultant onderzoek en beleidsontwikkeling. Ze publiceerde en was lid van besturen op velerlei gebied. Renée coördineerde verschillende internationale projecten zoals een langdurig Nederlands-Russisch samenwerkingsverband. Van 2001 tot 2004 gaf Renée leiding aan *Cultureel Erfgoed Minderheden*. Ook na haar afscheid blijft Renée nog enige tijd coördinator van het Europese project *Entrepreneurial Cultures in European Cities*. Ter gelegenheid van haar afscheid werd in Amsterdam-Noord een symposium gehouden over stads- en buurtmusea, waarna zij tijdens de afscheidsplechtig-

heid in het Amsterdams Historisch Museum uit handen van wethouder Gehrels de Amsterdamse, zilveren museumpenning uitgereikt kreeg.

Op 9 juli vond het afscheid plaats van Lucie Snoeker, die het museum verliet om directeur Alumnirelaties en Universiteitsfonds bij de Universiteit van Amsterdam te worden. Zij heeft zich gedurende meer dan achttien jaar bij het Amsterdams Historisch Museum ingezet op een breed en gevarieerd gebied. De laatste jaren was haar functie die van hoofd strategie, organisatieontwikkeling en ICT, maar zij heeft zich in haar lange carrière in het AHM beziggehouden met zo'n beetje alle facetten van het museumbedrijf. Haar laatste projecten waren de zelfstandiging en de voorbereiding voor de bouw van het nieuwe depot.

Voorts werd er afscheid genomen van:

Bob van Krevelen en Jaap van Olphen, all round medewerkers technische & facilitaire dienst, respectievelijk vanaf 1969 en 1991. Bob en Jaap zorgden bijna geruisloos en onzichtbaar dat de dagelijkse gang van zaken in het museum op het gebied van elektrotechniek, verlichting en camera's goed verliep. Zij hebben menig tentoonstellingsontwerper en conservator bijgestaan en een zichtbare bijdrage geleverd bij de prachtige publiekspresentaties.

Marja Nieboer, kantinebeheerster vanaf 1981, heeft gedurende bijna dertig jaar de lunch voor het personeel verzorgd. Ze maakte de personeelskantine een plaats van overleg voor alle collega's, ook voor de medewerkers van onze leveranciers.

Herbert Treurniet en Joke Adriaanse, medewerkers centrale beveiliging, respectievelijk vanaf 1984 en 1988.



Renée Kistemaker ontvangt bij haar vertrek de Bronzen Museumpenning van de Stad Amsterdam uit handen van wethouder Carolien Gehrels.



Hoofd Financiën Ellen van de Laar overhandigt een geschenk aan Lucie Snoeker tijdens haar afscheidsreceptie.

Raad van Toezicht

Benoemd door het College van B&W in mei 2008. De Raad van Toezicht is vanaf 1 januari 2009 de toezichthouder van de Stichting Amsterdams Historisch Museum.

Drs. H.J. (Henk) Brouwer, voorzitter
Directielid De Nederlandsche Bank N.V. en o.a. bestuurslid Ver. Hendrick de Keyser, lid Raad van Toezicht Universiteit Leiden (tot juni 2008)

B. (Ben) van der Veer R.A., vice-voorzitter
Vml. Voorzitter Raad van Bestuur KPMG en o.a. lid Raad van Toezicht Unicef Nederland, lid Raad van Advies Stichting De Nieuwe Kerk

Dr. S.J.C. (Sigrid) Hemels
Universitair hoofddocent belastingrecht Universiteit Leiden/Senior professional support lawyer Allen & Overy LLP en o.a. bestuurslid Vereniging Kunst Cultuur Recht, lid begeleidingscommissie van het onderzoek 'Geven in Nederland' (vu)

Mr. G.H.A. (Guido) ter Kuile
Compagnon Foreman Capital en o.a. lid aankoopcommissie Titus Circle, Vereniging Rembrandt, lid Commissie Landgoederen, Federatie Particulier Grondbezit

M. (Milouska) Meulens
Journalist, presentator NOS Jeugdjournaal

Drs. P.M. (Nelleke) Noordervliet-Bol
Schrijver en o.a. voorzitter Stichting Winternachten (internationaal literair festival)

Drs. A.A.R.G. (Ad) Poppelaars
Directeur Chronisch Zieken en Gehandicapten Raad en o.a. lid Raad

van Toezicht Stichting William Schrikkergroep, bestuurslid Stichting Zigeunermuziek

Mr. G.A. (Alexander) Ribbink, MBA (tot 24 juni 2009)
Vml. coo Tom Tom NV en o.a. secretaris Turing Foundation, penningmeester Concertgebouwfonds

Stichting Genootschap Amsterdams Historisch Museum

De Stichting Genootschap Amsterdams Historisch Museum heeft ten doel de belangen van het Amsterdams Historisch Museum te bevorderen in de meest uitgebreide zin van het woord. Het Genootschap beoogt het Amsterdamse bedrijfsleven te betrekken bij het vergroten van het maatschappelijk draagvlak van het museum en tevens extra inkomsten te verwerven teneinde de museale activiteiten van het museum uit te kunnen breiden.

Bestuur:
Mr. Rutger J. graaf Schimmelpenninck, voorzitter (vanaf 2006)
Mr. Chris P. van Eeghen, secretaris/penningmeester (vanaf 2006)
Drs. Erik J. Gerritsen (vanaf 2008)
Mr. Floris A.J. van Hall (vanaf 2008)

Leden:
AON Groep Nederland bv
Bank Insinger de Beaufort N.V.
Hotel NH Barbizon Palace
Bos Management
Breedveld en Schröder BV
Bouw en Aanneming-mij. Derksen & Singerling b.v.
Galjema B.V. Technisch Adviesbureau
Sofitel The Grand Amsterdam
Heineken Nederland B.V.
Houthoff Buruma

ING Bank
Ispla Plastics
Kas Bank
Koninklijke Fabrieken Posthumus BV
Koninklijke Luchtvaart Maatschappij nv
Koopmans' Drukkerij BV
KPMG
Kroonenberg Groep
Motivaction
Mulder Schilders BV
De Nederlandsche Bank N.V.
Oranje-Nassau Groep BV
Reinders Schilderwerken BV

Rijnja Repro BV
Loodgieters -Installatiebedrijf Sargentini b.v.
Spirit
bv VechtMetaal
Ymere

Ondernemingsraad

Samenstelling in 2009:
Marjan Krabben (voorzitter)
Joke Berkeij (secretarissen)
Monique Vermeulen
Wim van den Bosch
Andy Ramsche



De ondernemingsraad in 2009.

publicaties 2009

Anneke van de Kieft

- H. Aarts, Z. Mazurik (red.), [*Musea : museummanagement en museum-educatie*] / met diverse bijdr. van Anneke van de Kieft [et al.]. Lliv 2009 (publicatie in het Oekraïens; Nederlandse tekst is digitaal beschikbaar)

Norbert Middelkoop

- N. Middelkoop, 'Nogmaals de Dolhuisloterij van 1592', *Maandblad Amstelodamum* 96 (2009), nr. 4, p. 189-191
- N. Middelkoop, 'Schuttersstukken kijken met Jan van Dyk. Een reconstructie van de plaatsing in het Stadhuis op de Dam', *Maandblad Amstelodamum* 96 (2009), nr. 2, p. 65-78
- N. Middelkoop en Tom van der Molen, *Amsterdams glorie: de Oude Meesters van de stad Amsterdam*, Bussum/Amsterdam 2009
- N. Middelkoop, 'New light on Sandrart's Dutch scholars portraits', in: S. Ebert-Schifferer en C. Mazzetti di Pietralata (red.), *Joachim von Sandrart. Ein europäischer Künstler un Theoretiker zwischen Italien und Deutschland (Römische Studien der Bibliotheca Hertziana, Band 25)*, Rome/München 2009, p. 97-107
- N. Middelkoop, 'Dirck Jacobsz, Triptych with guardsmen of the Amsterdam Kloveniersdoelen (headquarters of the arquebusiers' civic guard)', in: J.P. Filedt Kok, (red.), *Early Netherlandish Paintings, Volume I, Artists born before 1500*, Amsterdam (Rijksmuseum) 2007
- N. Middelkoop, 'Eine moderne Schützpatronin. Die heilige Barbara und die Amsterdamer Maurerzunft', in: A.K. Sevcík (red.), *HanĎ Seifertové k 75. narozeninám*, Prague (Národní galerie v Praze) 2009, p. 52-57

Lodewijk Wagenaar

- L. J. Wagenaar en G. Reichwein, *Amsterdams Burgerweeshuis & Amsterdams Historisch Museum: de collectie van het Burgerweeshuis*, Amsterdam (Amsterdams Historisch Museum) 2007
- Lodewijk Wagenaar, *In het Weeshuis*, Amsterdam 2009

Annemarie de Wildt

- F. Thuijs, *De ware Jaco. Jacob Frederik Muller, alias Jaco (1690-1718), zijn criminele wereld, zijn berechting en zijn leven na de dood*, Hilversum 2008
- A. de Wildt, 'Sjakoo, de musical', *Amstelodamum* 96 (2009), nr. 2, p. 95-96
- A. de Wildt, *De Maagdenhuisbezetting '69*, Deventer 2009
- A. de Wildt en C. Wiggins, 'The Hoerengracht and the Amsterdam Red Light District' in: *The Hoerengracht. Kienholz at the National Gallery*, Londen (National Gallery) 2009
- A. de Wildt, *Ruigoordvariaties: 34 biografische schetsen bij de portretten van Van der Vegt*, 2009
- A. de Wildt, *Utrechtse geschiedenis in archief en museum*, verslag studiemiddag 12 juni 2009 http://www.museumvereniging.nl/files/Verslag_Studiemiddag_Sectie%20HM_090612.pdf

Kees Zandvliet

- K. Zandvliet, 'The Dutch Overseas World in the Seventeenth Century', in *Dutch New York between East and West: the World of Margrieta van Varick*, New York (Bard Graduate Center) 2009, p. 13-24
- K. Zandvliet, 'Johannes le Francq van Berkhey, 1729-1812', in: M. 't Hart en F. Dam, *Onbekende Vaderlanders. Over minder bekende helden & schurken uit de Nederlandse geschiedenis* Rotterdam 2009, p. 60-64